

ارزیابی راهبردی نمایشگاه بین‌المللی کتاب تهران

پژوهشگر «ارزیابی راهبردی نمایشگاه بین‌المللی کتاب تهران» حسین نوری نیا بوده است. این پژوهش در سال ۱۳۹۴ برای دفتر مطالعات و برنامه‌ریزی راهبردی وزارت ارشاد انجام شده است.

در سیر برگزاری نمایشگاه کتاب تهران در سه دهه گذشته، این پرسش، گاه‌وبی‌گاه در بین اهالی فرهنگ و اصحاب نشر در کشور مطرح بوده است که نمایشگاه کتاب تهران با توجه به تعاریف و معیارهای موجود، نمایشگاه موفق بوده است؟ پرسشی که ناظر به ارزیابی عملکرد و دستاوردهاست؛ اما اهمیت این پرسش چیست؟ و چرا به یک مسئله بدل شده است؟

دو رویکرد در تعریف مسئله فرهنگی یا اجتماعی وجود دارد. رویکرد عینی که برای تعریف مسئله بر وضعیت و واقعیت ملموس و قابل مشاهده متمرکز می‌شود و دیگر، رویکرد ذهنی که پنداشت‌ها و باورهای افراد نسبت به واقعیت را ملاک تعریف مسئله قرار می‌دهد. با هر دو رویکرد، وقتی با آنچه به‌عنوان نمایشگاه کتاب تهران شناخته می‌شود، مواجه می‌شویم، شلوعی و ازدحام، آشفتگی و بی‌نظمی، هرج‌ومرج و سردرگمی که در مراحل مختلف کار وجود دارد، تصویری مثبت، موفق و قابل دفاع از نمایشگاه کتاب تهران ایجاد نمی‌کند. مرور و بررسی مستندات برگزاری نمایشگاه و نیز داده‌های حاصل از انجام گفت‌وگوها برای این بررسی، نشان می‌دهند که انتقادات اعتراض‌های مستمری نسبت به هویت نمایشگاه کتاب تهران، سیاست‌های اجرایی، برنامه‌ها، مدیریت، فضا، مکان و درواقع همه چیز وجود داشته و دارد. این سخن که نمایشگاه از هدف نمایشگاهی دور و کارکرد فروشگاه‌های پیدا کرده است؛ این اعتراض که نمایشگاه کتاب تهران، نظام توزیع و خرده‌فروشی کتاب را در کشور دچار اختلال کرده است و نیز اینکه سیاست‌ها و نحوه مدیریت دولتی در برگزاری نمایشگاه، مانع رشد و توسعه کیفی صنعت نشر کشور شده و هیچ کمکی به ارتقای فرهنگ مطالعه نکرده است. وجود این انتقادات اساسی که در بین ذی‌نفعان، اعم از مسئولان و مدیران فرهنگی، نویسندگان و تولیدکنندگان کتاب، اصناف حوزه صنعت نشر و توزیع فراگیری و گستردگی زیادی دارد، نمایشگاه کتاب تهران را به مسئله‌ای فرهنگی تبدیل و بازنگری اهداف، سیاست‌ها و راهبردهای آن را ضروری ساخته است؛ بنابراین مسئله محوری ناسازگاری میان اهداف ذی‌نفعان با نحوه برگزاری نمایشگاه و عملکرد ذی‌نفعان در نمایشگاه است. به عبارت دیگر، میان اهداف نمایشگاه و برگزاری نمایشگاه تناسب و هم‌خوانی وثیقی برقرار نیست. این ناسازگاری به بروز دو نظر متعارض از سوی ذی‌نفعان منجر شده است. از یک سو تمامی ذی‌نفعان با کلیت برگزاری نمایشگاه موافقت، باین حال عموماً نسبت به نحوه برگزاری نمایشگاه انتقاداتی اساسی دارند. هدف این بررسی، بازنگری نمایشگاه بین‌المللی کتاب تهران در کلیت آن به‌عنوان یک واحد فعالیت فرهنگی است. در این مفهوم، اصل و هویت یکپارچه نمایشگاه، فارغ از بخش‌ها، قسمت‌ها و اجزای ساختاری و محتوایی آن مدنظر است. به عبارت دیگر این بررسی کل‌نگر به چاره‌اندیشی برای بخش یا مرحله خاصی از مجموعه فعالیت‌ها و اقدام‌های نمایشگاه معطوف نیست. بلکه پرسش بررسی حاضر این است که:

الف) اهداف و ضرورت‌های برگزاری نمایشگاه کتاب چیست؟

ب) نقاط ضعف و قوت برگزاری نمایشگاه کتاب به روال کنونی چیست؟

ج) به منظور ارتقای کیفیت نمایشگاه کتاب کدام سیاست و راهبردی مطلوب و معقول است؟